

(ISSN: 2587-0238)

Şahin, H. & Yüksel, Y, Z. (2024). Sezai Karakoç'un Leylâ ile Mecnun şiirinin değerler eğitimi açısından incelenmesi, *International Journal of Education Technology and Scientific Researches*, 9(28), 512-531.

DOI: <http://dx.doi.org/10.35826/ijetsar.745>

Makale Türü (Article Type): *Araştırma Makalesi*

SEZAI KARAKOÇ'UN LEYLÂ İLE MECNUN ŞİİRİNİN DEĞERLER EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ¹

Harun ŞAHİN

Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, Ankara, Türkiye, harunsahin@gazi.edu.tr

ORCID: 0000-0001-7178-7267

Yusuf Ziya YÜKSEL

Öğretmen, Bozkurt Anadolu İmam Hatip Lisesi, Kastamonu, Türkiye, yusufzy0657@gmail.com

ORCID: 0009-0008-6618-3491

Gönderim tarihi: 13.06.2024

Kabul tarihi: 22.08.2024

Yayım tarihi: 15.09.2024

Öz

Değerler sosyal yaşamı oluşturan ve toplumsal uyumu sağlayan en önemli unsurlardandır. Sosyal ve kültürel devamlılık için değerlerin gelecek kuşaklara aktarımı önem arz etmektedir. Değerlerin nesillere ulaştırılmasında ise edebiyatın ve şiirin önemli bir yeri mevcuttur. Edebiyat alanında yapılan çalışmalarda örtük şekilde verilen değer ifadeleri öğrencilerin zihninde daha fazla yer edebilmektedir. Alanında popüler ve örnek olan şahsiyetlerin bir sözü, bir cümlesi veya bir mısrası, telkin yoluyla kazandırılmaya çalışılan değerlere oranla daha etkili ve kalıcı olabilmektedir. Dolayısıyla yazarlığı ve şairliği ile tanınmış Sezai Karakoç'un eserleri bu kapsamda incelemeye değerdir. Bu çalışmada nitel bir çalışma yöntemi olan "doküman analizi" ile Sezai Karakoç'un Leylâ ile Mecnun şiiri değerler eğitimi açısından incelenmiş, değerlerin tespitinde ise değerler tasnifi esas alınmıştır. Verilerin toplanma sürecinden sonra içerik analizi yapılarak verilerin analizi gerçekleştirilmiştir. Tasnif sonucu belirlenen değerler evrensel-ulusal değerler başlığı altında sınıflandırılmıştır. Değerlerin tespit edilme sayıları ve tespit edildiği sayfalar tablo yardımıyla ortaya konmuştur. Tabloların ardından ait oldukları alt başlığa göre değerlerin açıklamaları yapılmış ve ilgili sayfadaki örnekleri verilmiştir. Çalışma sonucunda şiirde 148'i evrensel, 33'ü ulusal olmak üzere toplam 181 değer ifadesi tespit edilmiştir. Şiirde en çok belirlenen değer; dinî inanç ($f=18$) olup onu sevgi ($f=11$), barış yanlısı/barışsever olma ($f=10$), doğaya duyarlı olma ($f=10$), ümitli/iyimser olma ($f=8$), tarihî/kültürel mirasa duyarlı olma ($f=8$), değerlerinin takip ettiği görülmüştür. En az tespit edilen bazı değerler arasında ise memleket sevgisi ve özlemi ($f=1$), eşitlik ($f=1$), vefalı olma ($f=1$), girişimci/üretici olma ($f=1$), güven/güvenilir olma ($f=1$) değerleri yer almaktadır. Sonuç olarak şiirin özellikle evrensel ve manevi değerler açısından zenginlik barındırdığı tespit edilmiştir. Yapılan çalışma, bu konuda alan yazınındaki boşluğu da doldurmuştur. Değerler eğitimi sürecinde şiirden istifade edilerek birçok bilgi ve değer aktarımının yapılabileceği görülmektedir.

Anahtar kelimeler: Sezai Karakoç, şiir, değerler, değerler eğitimi, Leylâ ile Mecnun.

¹ Bu makale, ikinci yazarın yüksek lisans tez çalışmasından üretilmiştir.

ANALYSIS OF SEZAI KARAKOÇ'S POEM LEYLÂ İLE MECNUN IN TERMS OF VALUES

ABSTRACT

Values are among the most crucial elements that constitute social life and ensure social cohesion. The transmission of values to future generations is essential for social and cultural continuity. Literature and poetry hold a significant place in conveying values to generations. In literary studies, implicitly conveyed expressions of values can have a more profound impact on students minds. A word, a sentence, or a verse from renowned and exemplary figures in the field can be more effective and enduring compared to values instilled through persuasion. Therefore, the works of Sezai Karakoç, who is known for his authorship and poetry, are worth examining in this context. This study examines Sezai Karakoç's poem "Leylâ ile Mecnun" in terms of values education through the qualitative research method of "document analysis." The classification of values was used as the basis for identifying the values within the poem. Following the data collection process, content analysis was conducted to analyze the data. The identified values were classified under the categories of universal and national values. The frequency and the pages on which these values were identified are presented in tables. Subsequently, the values were explained according to their subheadings, and relevant examples from the specified pages were provided. As a result of the study, a total of 181 value expressions were identified in the poem, with 148 classified as universal and 33 as national. The most frequently identified value in the poem was religious belief (f=18), followed by love (f=11), being peace-loving (f=10), being sensitive to nature (f=10), being hopeful/optimistic (f=8), and being sensitive to historical/cultural heritage (f=8). Some of the least identified values included love and longing for one's homeland (f=1), equality (f=1), being loyal (f=1), being entrepreneurial/productive (f=1), and being trustworthy (f=1). In conclusion, it was determined that the poem is particularly rich in universal and spiritual values. The study also filled the gap in the literature on this subject. It is observed that numerous knowledge and values can be transmitted through poetry in the process of values education.

Keywords: Sezai Karakoç, poetry, values, values education, Leylâ ile Mecnun.

GİRİŞ

Değer, Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddî ve manevî öğelerin bütünü (TDK, 2023) olarak tarif edilmektedir. Ulusoy ve Dilmaç'a (2020) göre toplumu ayakta tutan, eğitim, kültür, sanat, edebiyat ve birçok alanda geçmiş ile gelecek neslin bağ kurmasını sağlayan en önemli unsur değerlerdir. Değerler, insanların birbirini tanımalarını, birbiri ile kaynaşmasını ve ahlaki, kültürel, dinî birçok alanda ötekileştirmeden birbirini kabul etmesini sağlayan şemsiye görevi yürütür. Ulusoy ve Arslan'a (2014, s. 3) göre değerler, iyi-kötü ve güzel-çirkin ayrımını yapabilmemizi sağlayan kılavuzlardır. Şahin (2019a, s. 366), değerlerin gayesini düzenleyici olmak ve toplumların huzur içinde yaşamasını sağlamak olarak belirtmiştir. Kuşdil ve Kağıtçıbaşı (2000, s. 60) derli toplu bir toplumsal yaşam için değerlerin var olduğunu açıklamışlardır. Akbaş (2008, s. 10)'a göre değerler, toplumun fertlerine nasıl yaşanılacağını öğreterek onların tercihlerini belirler. Şen (2019, s. 37)'e göre değerler, toplumların ortaya çıkmasını, oluşan toplumun bir arada kalmasını ve huzurunu sağlar. Farklı kişilerce farklı şekillerde ifade edilen bu açıklamalar, aslında değerlerin toplum olmanın doğal bir sonucu olduğunu göstermektedir. Elbette değerlerin de milletten millete "karakteristik" olarak değiştiğini söylemek mümkündür (Şahin, 2019a, s. 385). Hatta değerleri olmayan ya da zayıf olan millet ve toplumlarda karışıklıklar ortaya çıkmaktadır (Şahin, 2018, s. 26). Bu nedenle değerler, herkesin üzerine farklı şeyler söylediği fakat çoğunlukla bu öğeler bütününe önemli olduğu sonucuna ulaştığı bir alandır.

Dünyadaki her toplumda olduğu gibi değer eğitimi bizde de ailede başlar. Yaman'a (2012, s. 18) göre değerlerin kazandırılmasında ailenin çocuğa rol model olması son derece önemlidir. Akın ve Öztürk'e (2021, s. 76) göre de içinde yaşadığı toplumun değer ve inançlarını çocuğa aktarma sorumluluğu başta aileye düşmektedir. Aile kurumunun ardından değer aktarımında en önemli yerlerden birisi okuldur. Meydan'a (2014, s. 94) göre okullar yeni kuşakların değerlerini, alışkanlıklarını ve davranışlarını etkileyebilme gücüne sahiptir. Okulun sosyal tesirinin yanı sıra eğitim sisteminin geliştirilmesi ve güncellenmesiyle birlikte "değerler eğitimi" sistematik biçimde okullarımıza girmeye başlamıştır. Zira çocuğun okul çağıyla birlikte toplumun birçok ferdi ile iletişime geçmesi, onlara uyum sağlaması gerekir (Şahin, 2018, s. 32). Böylelikle çocuk kendini bulunduğu topluma ait hissetmekte, ayrışma ve çatışma asgari düzeye çekilmektedir. Elbette bu konuda eğitim-öğretimin başrolü öğretmenlere büyük görev düşmektedir. Zümrütal ve Arslantaş'a (2021, s. 250) göre değerlerin eğitiminde öğretmenler öğrencilere değerleri temel alan roller oynattırmalı, örnek birey yaşantılarını proje ödevi olarak vermeli, değer niteliği olan görsel materyal izletmeli ve çevrelerindeki olayları gözlemleyip onlara çözümler üretme görevleri vermelidir. Dilmaç'a (2002, s. 4) göre öğretmenin sınıfta ortak sosyal doku yakalaması ve öğrencilere sorumluluk vermesi önemlidir. Şahin'e (2018, s. 36) göre bireye kazandırılacak değerler ve eğitim yaklaşımları eğitimciler tarafından benimsenmeli, yine eğitimciler bu yaklaşımların kullanımı konusunda yetkin olmalıdır. Ergin ve Karataş'a (2014, s. 44) göre öğrenciye verilen değerlerin ailede ve medyada verilen değerlerle çelişmemesine dikkat edilmelidir. Bu görüşlere tam anlamıyla katılmayan Giesecke'a (akt. Cihan, 2014, s. 432) göre ise öğretmenler okulda değerlerin oluşum sürecini yaratamazlar ve sadece tamamlayıcı unsur olarak bulunabilirler.

Ülkemizde eğitim-öğretim faaliyetlerinden sorumlu olan Millî Eğitim Bakanlığı, değerler eğitimi hususunda çeşitli adımlar atmıştır. Ulusoy'a (2010, s. 33) göre "Devletlerin eğitim politikalarının içinde vatandaşlarına değer kazandırma düşüncesi hâkimdir." Millî Eğitim Bakanlığı, 1973 yılında yayımladığı ve eğitim-öğretimin en kuvvetli yasal dayanağı olan Millî Eğitim Temel Kanunu'nun genel amaçlar kısmında "Türk milletinin millî, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren..." yurttaşlar yetiştirmeyi hedeflediğini söyler (MEB, 1973). Bu ifadeler değerler eğitimine doğrudan işaret olmasa da özellikle son yıllarda değerler hususundaki çalışmalar artırılmıştır. 2010 yılında gerçekleştirilen 18. Millî Eğitim Şûrasının görüştüğü konulardan en önemlisi de değerler eğitimi olmuştur. 8 Eylül 2010 tarihinde yayımlanan "İlk Ders" adlı genelgesinde şunlar belirtilmiştir:

Eğitim sistemimiz öğrencilerimize; bilgi, beceri, tutum kazandırmanın yanında onların dengeli, sağlıklı, gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere sahip, temel ve insanî değerleri kazanmış iyi insan, iyi vatandaş olarak yetişmelerini sağlamak görevini üstlenmiştir. Toplumsal hayatı oluşturan, insanları birbirine bağlayan, gelişmeyi, mutluluğu ve huzuru sağlayan, risk ve tehditlerden koruyan ahlakî, insanî, sosyal, manevî değerlerimizin tüm bireylere kazandırılmasında en önemli etken eğitimidir. Bu kazanımların öğrencilerimize aktarılması da değerler eğitimi oluşturmaktadır. (Sağlam, 2016, s. 728)

Bu genelgeyle birlikte sınıf, okul ve aile içi etkinlikler olmak üzere çalışmalar hazırlanmıştır. Bunların akabinde 18 Temmuz 2017 tarihinde duyurulan öğretim programı değişikliğinde, Talim Terbiye Kurulu Başkanlığınca belirlenmiş on kök değer in ders ayırt etmeksizin her öğretim programına ekleneceği duyurulmuştur (MEB, 2017). Bu on kök değer yüzeysel ve kapsayıcı şekilde "adalet, dostluk, dürüstlük, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik" olarak belirlenmiştir. Yayımlanan öğretim programlarında yer almasa da aynı açıklamanın 24. sayfasında da bu kök değerlerle ilişkili alt boyutlar açıklanmıştır. Yine 2024 Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nde bu on kök değer kapsamı genişletilerek ve kazanımlara bağlanarak sayısı yirmiyeye çıkarılmıştır (MEB, 2024, s. 75-91). Ayrıca yine 2024 programında "Erdem-Değer-Eylem" çerçevesi ile değer eğitimi detaylandırılmıştır (MEB, 2024, s. 54).

Ders işleniş süreçleri dikkate alındığında, kritik dönem olan ilköğretim çağlarında verilen Türkçe dersinin değerler eğitiminde önemli görevi olduğu düşünülmektedir. Türkçeyi ilk öğretecek sınıf öğretmeninin ya da devam ettirecek Türkçe öğretmeninin, öğrenciyi hedefe yönelik yazarlar ve eserlerle buluşturması beklenmektedir. Kardaş ve Cemal'e (2017, s. 391) göre Türkçe dersinde öğretmen tarafından tercih edilen eserlerin tarih boyunca süregelen kültür unsurlarını taşıması, başarı sağlanması açısından önemlidir. Kurudayıoğlu ve Çakıcı'ya (2013, s. 48) göre ise edebî metinler, sanat anlayışıyla birlikte kültürel değerleri somutlaştırır.

Değer kavramını yorumlayıp bunu kendi bakış açısıyla tasnif eden birçok çalışma bulunmaktadır. Bu sınıflandırma işlemleri önceleri yurt dışında başlamış, sonraki zamanlarda Türk fikir adamları da alana katkı sağlamıştır. İlk çalışmalar 1928 yılında Spranger tarafından başlatılmıştır. Sonraları Allport, Vernon ve Lindzey'in katkılarıyla 1931 yılında bir değer ölçeği oluşturulmuştur. Bu ölçekte değerler; bilimsel, ekonomik, estetik, sosyal ve dinî olmak üzere altı gruba ayrılmıştır (Şahin, 2022, s. 53). Bu değer tasnifini referans alan Güngör ise altı değer başlığına bir de ahlaki değerleri eklemiştir (Yazıcı, 2014, s. 211). Türkiye'de bu konuya yönelmiş en önemli mütefekkirlerden olan Hilmi Ziya Ülken de değerler hususunda sınıflandırma yoluna gitmiştir. Onun 1965'teki tasnifine göre değer;

içkin değerler (fikir, teknik-sanat), aşkın değerler (din, ahlak) ve normatif değerler (dil, hukuk, iktisat) olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Yine ona göre gençlere verilmesi gereken değer eğitimi bu üçünün sentezlenmesi ile gerçekleşmelidir (Cihan, 2015, s. 139). Polonyalı-ABD’li Psikolog Milton Rokeach 1973 yılında değerleri amaç ve araç değerler olmak üzere ikiye ayırır (Güngör’den akt. Şahin, 2018, s. 29). Günümüzde en çok kabul gören tasniflerden birisi de ünlü Sosyal Psikolog Shalom Schwartz’a aittir. Onun tasnifine göre değerleri 10 başlıkta açıklamak mümkündür. Bu başlıkları güç, başarı, hazcılık, yenilikçilik, özerklik, hümanizm, yardımseverlik, geleneksellik, uyumluluk ve güvenlik olarak ifade etmiştir (Schwartz’dan akt. Şahin, 2022, s. 72). Sonraki yıllarda bu 10 başlıktan oluşan sınıflandırmasını; öz yönelim, güç, güvenlik, uyma, iyilikseverlik ve evrenselciliği kendi arasında ayırarak 19 başlığa çıkarmış ve güncellemiştir (Schwartz’dan akt. Dinçoğlu, 2019, s. 18).

Günümüzde yapılan en detaylı sınıflandırmalardan bir tanesi Şahin (2018, s. 68-69)’in sunduğu değer tasnifidir. Bu tasnife göre değerler, evrensel ve ulusal olarak iki ana başlığa ayrılır. İki ana başlık altında da bulunan “kişiyeye özgü ilişki”, “kişilerarası ilişki”, “kişiler ve doğa ile ilgili ilişki” değerleri olmak üzere altı alt başlıkta toplanmıştır.

Türk edebiyatlarının önemli kaynaklarından biri de “Leyla ile Mecnun” mesnevileridir. Çağdaş dönemde, bu aşk hikâyesini ele alan şairlerden birisi de Sezai Karakoç’tur. Sezai Karakoç’un “Leylâ ile Mecnun” isimli şiiri, alan yazınında değerler eğitimi kapsamında genel biçimde incelenmemiştir. Bu araştırmanın amacı Sezai Karakoç’un Leylâ ile Mecnun isimli uzun şiirini değerler ve değerler eğitim açısından değerlendirmektir.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Sezai Karakoç’un Leylâ ile Mecnun şiirinin değerler açısından incelendiği bu çalışmada nitel bir araştırma yöntemi olan “doküman analizi” kullanılmıştır. Doküman analizi, basılı ve elektronik materyalleri incelemek veya değerlendirmek için yürütülen sistematik bir çalışmadır. Bu yöntem, araştırmacıların belirli bir konuyla ilgili mevcut verileri anlayıp yorumlamalarına yardımcı olur (Bowen, 2009, s. 27). O’leary’ye (2004, s. 177) göre ise doküman incelemesi; bilimsel bir araştırma yöntemi olarak çeşitli dokümanların toplanması, incelenmesi, sorgulanması ve analiz edilmesi sürecidir. Bu süreç, araştırma verilerinin birincil kaynağı olarak kullanılan dokümanların derinlemesine değerlendirilmesini içerir.

Verilerin Toplanması

Araştırmada Sezai Karakoç’un şiirlerini içeren “Gün Doğmadan (2010)” kitabının 517 ile 600. sayfaları arasında yer bulan “Leylâ ile Mecnun” şiiri incelenmiştir. Çalışmanın kuramsal altyapısı için ilgili alanlarda alan yazını taranmış ve gerekli görülen eserlerden yararlanılmıştır. Leylâ ile Mecnun şiiri ise çalışmanın amacı doğrultusunda incelenmiş ve okuma süresi boyunca notlar tutulmuş, elde edilen veriler kodlanarak gruplandırılmıştır. Değerlerin sınıflandırılmasında Şahin (2018)’in değer tasnifi esas alınmıştır. Buna göre sınıflandırmada evrensel ve ulusal değerler olarak iki ana grup yer alır. Bu iki ana grubun da altında “kişiyeye özgü ilişki”, “kişilerarası ilişki”, “kişiler ve doğa ile ilgili ilişki” değerleri olmak üzere altı alt gruba yer verilmiştir.

Şekil 1. Leylâ ile Mecnun Şiirinin Değer İncelemede Kullanılan Tasnif (Şahin, 2018, s.67).

Verilerin Analizi

Verilerin çözümlemesinde “içerik analizi” kullanılmıştır. İçerik analizi, metinlerden kullanım bağlamlarına ilişkin çıkarımlar yapmak için kullanılan bir araştırma tekniğidir (Krippendorff, 2004, s. 18). Çalışma materyali çalışma süresince detaylı bir şekilde okunmuş ve notlar alınmıştır. Tespit edilen değerler sayfa numaralarıyla birlikte alınıp kullanılmak üzere kaydedilmiştir. Alınan örneklerin oluşturulan kodlarla uyumu iki alan uzmanı tarafından kontrol edilmiştir. Dönütler çerçevesinde (7) örnek, oluşturulan kod ile uyumsuz olduğu için çıkarılmıştır. Analiz neticesinde kodlar ile uyumlu (181) örnek değerlendirmeye esas alınmıştır. Tespit edilen değerler ve örnekler tablo şeklinde, makalenin bulgular bölümünde gösterilmiştir. Tespit edilen değerlere tanık gösterirken metinden doğrudan yapılan alıntılarda, şairin yazım tercihine sadık kalınmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde Sezai Karakoç’un Leylâ ile Mecnun şiirinde tespit edilen değerler, örnekleriyle birlikte gösterilmiştir.

A) Sezai Karakoç’un Leylâ ile Mecnun şiirinde tespit edilen evrensel değerler

Tablo 1. Sezai Karakoç’un Leylâ ile Mecnun Şiirinde Tespit Edilen Evrensel Değerler

Evrensel Değerler			
Alt Başlık	Değer	f	Tespit Edildiği Sayfa Numarası
Kişiyeye Özgü İlişki Değerleri	Barış yanlısı/barışsever	10	533, 548, 556, 557, 557(2), 558, 559, 582, 583, 584
	Ümitli/iyimser olma	8	534, 577, 578, 589, 590, 595, 596, 598
	Sanat	7	524, 536, 565, 568, 569, 569(2), 578
	İstiklal/hürriyet/özgürlük	6	531, 556, 574, 581, 594, 597
	Sabırlı olma	5	551, 577, 587, 599, 600
	İleri görüşlü/önsezi sahibi olma	4	557, 557(2), 558, 589
	Akıl kullanımı/akılcılık	3	547, 558, 596
	Cesaret/cesur olma	3	521, 570, 585
	Çalışkanlık/gayretli olma	3	544, 558, 570
	Liderlik	3	533, 556, 556(2)
	Zarafet/nezaket sahibi olma	3	519, 521, 529
	Alçakgönüllülük (tevazu)	2	576, 584
	Azimli ve mücadeleci olma	2	574, 580
	Bilgili-aydın olma	2	519, 548
	Güzellik/estetik	2	524, 525
	Samimiyet/samimi olma/içtenlik	2	519, 560

	Sır tutma	2	524, 545
	Yeniliklere açık olma	2	536, 541
	Girişimci/üretici olma	1	547
	Güven/güvenilir olma	1	557
	İdeal sahibi olma	1	584
	Özgün olma	1	549
	Sağlık	1	548
	Sevgi	11	521, 530, 537, 541, 554, 563, 578, 584, 590, 594, 599
	Merhametli olma	6	535, 560, 570, 582, 585, 592
	Arkadaşlık/dostluk/kardeşlik	4	546, 556, 558, 583
	Cömert/fedakâr olma	4	530, 538, 556, 563
	İnsana saygı gösterme	4	547, 560, 584, 585
	Saygı	4	519, 533, 556, 593
Kişilerarası İlişki Değerleri	Sosyal sorumluluk	4	545, 557, 558, 582
	Yardımsızlık/iyilikseverlik	4	570, 582, 582(2), 592
	İyi iletişim/iyi ilişki kurma	3	519, 541, 548
	Kadın ve aileye önem verme	3	545, 560, 586
	Adalet/adil olma	2	557, 558
	Kıymet/değer bilme	2	519, 548
	Sadakat/sadık olma/bağlılık	2	556, 599
	Eşitlik	1	586
	Vefalı olma	1	519
	Kişiler ve Doğa ile İlgili İlişki Değerleri	Doğaya duyarlı olma	10
Tarihî/kültürel mirasa duyarlı olma		8	533, 537, 541, 545, 545(2), 547, 580, 600
Memleket sevgisi ve özlemi		1	586

Tablo 1’de Sezai Karakoç’un Leylâ ile Mecnun şiirinde tespit edilen evrensel değerler verilmiştir. Karakoç’un şiirde en çok yer verdiği evrensel değerler, sırasıyla 11 “sevgi”, 10 “barış yanlısı/barışsever”, 10 “doğaya duyarlı olma”, 8 “ümitli/iyimser olma” ve 7 “sanat”, 6 “istiklal/hürriyet/özgürlük” ve 6 “merhametli olma” olmuştur. Aşağıdaki bölümlerde bu değerler örnekleri ile birlikte gösterilmiştir.

A.1. Evrensel/Kişiyeye Özgü İlişki Değerleri

Barış Yanlısı/Barışsever Değeri

Şiirde evrensel ve kişiyeye özgü ilişki değerlerinden en çok tespit edilen değer “barış yanlısı/barışsever” değeridir. Bu değer geçiş sıklığı (f 10)’dur. Şair, şiirinde iki başkahramanımızın kabilesi arasındaki savaşın olduğu pasajda sürekli sulha vurgu yapmıştır.

Barışı hakkı adaleti elden geldiğince
Yerine getirmek için didinip durdu ikisi de (Karakoç, 2010, s. 558).

...

Birbirini koğalayan kabileleri
Şaşırtıp önlerdi mücadeleleri
Ara bulmak için neler söyledi neler
Birinin dilinden öbürüne methiyeler (Karakoç, 2010, s. 582).

Ümitli/İyimser Olma Değeri

Şiirde evrensel ve kişiye özgü ilişki değerlerinden en çok tespit edilen ikinci değer 8 kez ile “ümitli/iyimser olma” değeridir. Şairin düşünce dünyasında genel olarak hem dirilişin umuduna hem de umutsuz ölümün alametlerine rastlanır (Analay, 2009, s. 71). Ancak şair bu anlatının çeşitli yerlerinde ümitli olmaya dair bölümleri okura sunar.

Kaybolmuş mezarından
Ölümsüz çiçekler
Güller menekşeler derecekler
Ve onları serecekler
Umutsuz gönüllerin önüne (Karakoç, 2010, s. 589-590).

Sanat Değeri

Şiirde evrensel ve kişiye özgü ilişki değerlerinden en çok tespit edilen üçüncü değer 7 kez ile “sanat” değeridir. Şiirin çeşitli yerlerinde çeşitli sanatçı ve şairlerin de ismi geçmektedir.

Düşünce ve sanat
Senin için kanat
Senin için hayattır dedi (Karakoç, 2010, s. 578).

İstiklal/Hürriyet/Özgürlük Değeri

Şiirde evrensel ve kişiye özgü ilişki değerlerinden en çok tespit edilen dördüncü değer 6 defa ile “istiklal/hürriyet/özgürlük” değeridir.

Dağ başında çöl ortasında yanan bu ışık
Bir gün buradan geçecek Ulu Kervan için
Bur bir ateş sütunu gün için, zaman için
Kurtuluş özlemindeki
Vaktin kölesi insan için (Karakoç, 2010, s. 531).

Sabırlı Olma Değeri

Şiirde bulunan evrensel ve kişiye özgü ilişki değerlerden birisi de “sabırlı olma” değeridir. Eserde 5 kez tespit edilmiştir.

Bekliyorum dedi rahip
Burdan
Başında bir bulut
Geçecek olanı (Karakoç, 2010, s. 587).

İleri Görüşlü/Önsezi Sahibi Olma Değeri

Şiirde bulunan evrensel ve kişiye özgü ilişki değerlerden birisi de “ileri görüşlü/önsezi sahibi olma” değeridir. Eserde 4 kez tespit edilmiştir.

Bundandır ki çağın ileri gelenleri
Kulak tutarlar çölün her yanına sürekli
Kan dâvası tohumu olacak ne var
Onu vaktinde önlemeye bakarlar (Karakoç, 2010, s. 557).

Akıl Kullanımı/Akılcılık Değeri

Şiirde aklın kullanılması gerekliliğine ve akılcılığa dair ifadeler bulunmaktadır. Eserde 3 kez tespit edilmiştir.

Her şey akılla kurulu akılla düzgün (Karakoç, 2010, s. 596).

Cesaret/Cesur Olma Değeri

Şiir eski zamanlarda geçen bir hikâyeyi mevzu edindiğinden cesaret ve yiğitlik cinsi bölümlere rastlamaktayız. Şiirde 3 kere tespit edilmiştir.

Sus, yazma, kır kalemi, çevrene bak
Korkmadan dal hayatın ve ölümün gözbebeklerine (Karakoç, 2010, s. 570).

Çalışkanlık/Gayretli Olma Değeri

Şiirde çalışma ve gayrete atif yapılan pasajlar bulunmaktadır. Bu bölümlerde “çalışkanlık/gayretli olma” değerinden 3 adet tespit edilmiştir.

Yarım bırakmamıştı şimdiye kadar hiç bir işi
Bitirmeli giriştiği işi kişi (Karakoç, 2010, s. 570).

Liderlik Değeri

Şiirde önder olma ve liderlik gördüğümüz 3 kez tekrar etmiştir.

Geliyor öncüsü bu savaşların sonunu getireceklerin
Geliyor birincisi ipekböceğine dönüşecek kelebeklerin (Karakoç, 2010, s. 533).

Zarafet/Nezakat Sahibi Olma Değeri

Bu değere şiirde 3 kez rastlamaktayız. Şiirin giriş bölümünde baba ve yolcunun diyalogunda gördüğümüz örnek şöyledir:

Bana güveniyorsunuz, teşekkür ederim (Karakoç, 2010, s. 519).

Alçakgönüllülük (Tevazu) Değeri

“Alçakgönüllülük (tevazu)” değeri 2 kez tekrar etmiştir.

İnsan için ne aptallık büyüklenmek illeti
En son çıkar gelir alçakgönüllülük nöbeti (Karakoç, 2010, s. 576)

Azimli ve Mücadeleci Olma Değeri

“Azimli ve mücadeleci olma” değeri 2 kez tekrar etmiştir.

Her türlü putlaştırma ve maddeye taparlık
İlkin bu kötülük ağını yırtmak gerek (Karakoç, 2010, s. 574).

Bilgili-Aydın Olma Değeri

“Bilgili-aydın olma” şiirde 2 yerde tespit edilmiştir.

Çok ülkeler gördüm
Çok şehirler geçtim.
Çok karanlık sözler işittim. (Karakoç, 2010, s. 519).

Güzellik/Estetik Değeri

“Güzellik/estetik” değerine rastladığımız 2 yer bulunmaktadır.

Güller dönüştü yatak çarşaflarına
Leylaklar yaklaştılar korka korka
Nergisler benliğimizin ortasından baka baka
Gelip fon oldular insanın (Karakoç, 2010, s. 524).

Samimiyet/Samimi Olma/İçtenlik Değeri

“Samimiyet/samimi olma/içtenlik” değeri 2 kez tekrar etmiştir.

Geceye dönmüş günlük güneşlik çağ için
Gözyaşı döktü Mecnun ölü için sağ için (Karakoç, 2010, s. 560).

Sır Tutma Değeri

“Sır tutma” değerinin tespit edildiği 2 bölüm bulunmaktadır.

Fakat ne yaptıysa lâf alamadı ağzından Mecnun’un
Mecnun sanki sessiz taştan bir sütun (Karakoç, 2010, s. 545).

Yeniliklere Açık Olma Değeri

“Yeniliklere açık olma” değerinin tespit edildiği 2 bölüm bulunmaktadır.

Dış bağılydı sınımsız binlerce yıllık sert kabile gelenekleriyle
Gün gelecek geleneklerin katılımını O Peygamber kıracaktı (Karakoç, 2010, s. 541).

Girişimci/Üretici Olma Değeri

“Girişimci/üretici olma” değerinin tespit edildiği 1 yer bulunmaktadır.

Kabilenin ileri gelenleriyle
Gitti karşıdan Leylâ’yı istemeye (Karakoç, 2010, s. 547).

Güven/Güvenilir Olma Değeri

“Güven/güvenilir olma” değeri yalnızca 1 bölümde tespit edilmiştir.

O çağda Necd’de başlar başı çapında
Bir baş hüküm sürüyordu Nevfel adında
Yiğitti cömertti gözetirdi adaleti

Sağlamaya çalışırdı az çok çölde selâmeti
Bilge kişiler ileriye düşünen yaşlı başlılar
Ona başvurup olup biteni anlattılar (Karakoç, 2010, s. 557-558).

İdeal Sahibi Olma

“İdeal sahibi olma” değeri sadece 1 bölümde tespit edilmiştir. Mecnun’un avare gezen bir âşıktan çok daha fazlası olduğu bu bölümde kendini göstermektedir:

İnsanlık öğretisini yayıyordu bir yandan
Kendi anladığı ve gördüğü açıdan (Karakoç, 2010, s. 584).

Özgün Olma Değeri

“Özgün olma” değeri sadece 1 kez tespit edilmiştir.

Herkes gibi olmak, olmayacak bir şey
Herkes gibi olmak, olmamak gibi bir şey (Karakoç, 2010, s. 549)

Sağlık Değeri

“Sağlık” değeri sadece 1 kez tespit edilmiştir:

Var onu başka türlü kurtar
Hekimlerden kâhinlerden
Sulardan göklerden ve yellerden
Ona bir şifa arayalım (Karakoç, 2010, s. 548).

A.2. Evrensel/Kişilerarası İlişki Değerleri

Sevgi Değeri

Şiirde evrensel ve kişilerarası ilişki değerlerinden en çok tespit edilen değer 11 sefer ile “sevgi” değeridir. Sezai Karakoç, Karataş (2013)’in ifadesiyle ilahi aşka/sevgiye ulaşmak için beşerî aşkları birer basamak olarak kullanmış, aslında Leylâ’dan Mevla’ya yürümüştür (Karataş, 2013, s. 388).

Gün geldi, Kays’ın bu hali son ucuna vardı
İçindeki sevgi toprağı verdi ulu yemişini
O öyle yaratılmıştı sevmek ve sevgisine kendini vermek üzere (Karakoç, 2010, s. 541).

...
Sevgi gözde değil gönüldedir
Vücut değil ruhtur aşka kadir (Karakoç, 2010, s. 594).

Merhametli Olma Değeri

Şiirde evrensel ve kişilerarası ilişki değerlerinden en çok tespit edilen ikinci değer 6 kez ile “merhametli olma” değeridir.

Dulların yetimlerin
Köle ve esirlerin
Yoksulun ve çaresizin

Gönlündeki burukluk bizim anımızdır (Karakoç, 2010, s. 570).

Arkadaşlık/Dostluk/Kardeşlik Değeri

Şiirde evrensel ve kişilerarası ilişki değerlerinden “arkadaşlık/dostluk/kardeşlik” değeri 4 kez tespit edilmiştir.

Bir obanın başkanı saydırır kendini en hoyrat bedeviye bile
O âdeta onların başı değil arkadaşındır
Babası kardeşi sırdaşındır (Karakoç, 2010, s. 556).

Cömert/Fedakâr Olma Değeri

Şiirde evrensel ve kişilerarası ilişki değerlerinden “cömert/fedakâr olma” değeri 4 kez tespit edilmiştir.

Cömertlik fedakârlık verilen söze sadık kalış
Gibi onlara özgü erdemlerin kapısını çalış (Karakoç, 2010, s. 556).

İnsana Saygı Gösterme Değeri

Şiirde evrensel ve kişilerarası ilişki değerlerinden “insana saygı gösterme” değeri 4 kere tespit edilmiştir.

Artık hava değişmekte gören göz için
İnsanlık geri gelmekte gönüller için (Karakoç, 2010, s. 584).

Saygı Değeri

Şiirde evrensel ve kişilerarası ilişki değerlerinden “saygı” değeri 4 kere tespit edilmiştir. “

Evrak deposudur arşivleridir bu kutlu hayvanların hörgüçleri (Karakoç, 2010, s. 533).

Sosyal Sorumluluk Değeri

Şiirde evrensel ve kişilerarası ilişki değerlerinden “sosyal sorumluluk” değeri 4 kere tespit edilmiştir.

Evlenmek bir âdettir, insanlık âdeti
Hele biz göçebelerde zaruretin zarureti (Karakoç, 2010, s. 545).

Yardımseverlik Değeri

Şiirde evrensel ve kişilerarası ilişki değerlerinden “yardımseverlik/iyilikseverlik” değeri 4 kere tespit edilmiştir.

Son vermek için onulmaz kırgınlıklara
Çölün nice yerine taş dikmişti
Bunlar yol yitirenlere işaret etti (Karakoç, 2010, s. 582).

İyi İletişim/İyi İlişki Değeri

Evrensel ve kişilerarası ilişki değerlerinden “iyi iletişim/iyi ilişki kurma” 3 kez tespit edilmiştir.

Eller sallandı dostça ayrılış selâmı verildi (Karakoç, 2010, s. 548).

Kadın ve Aileye Önem Verme Değeri

Kadın ve aileye önem verme” 3 sefer tespit edilmiştir. Sezai Karakoç’un şiirlerinde kadın ideal ve muhayyel bir varlıktır. Genel fikirlerine bakacak olursak Hazreti Meryem temizliği ve yüceltilmiş hâli ile onun ideal kadın tipidir (Karataş, 2013, s. 370).

Ölmeden görmek istiyorum mürüvvetini
Oğlumuzun düğün dernek saadetini
Torunlarımız olsun kalabalıklaşsın oymağımız (Karakoç, 2010, s. 545).

Adalet/Adil Olma Değeri

“Adalet/adil olma” 2 sefer tespit edilmiştir.

Barışı hakkı adaleti elden geldiğince
Yerine getirmek için didinip durdu ikisi de (Karakoç, 2010, s. 558).

Kıymet/Değer Bilme Değeri

“Kıymet/değer bilme” 2 kere tespit edilmiştir.

Ekmeğinizi yedim
Hep iyiliğinizi isterim. (Karakoç, 2010, s. 519).

Sadakat/Sadık Olma/Bağlılık Değeri

“Sadakat/sadık olma/bağlılık” 2 kez tespit edilmiştir. Bağlamdan hareketle verdiğimiz örnekte ışıklardan kastedilen Leylâ ile Mecnun’dur. Onların serüvenin sonuna dek birbirlerine gönülden bağlı ve sadık kalmaları burada kastedilen manadır.

Gördü herkes gökte yarıştı iki ışık
Birbirine kavuştu iki ışık (Karakoç, 2010, s. 599).

Eşitlik Değeri

“Eşitlik” 1 kez tespit edilmiştir. Verilen örnekte eşitlik kavramı, kölesine zulmeden bir köle sahibine Mecnun’un söylediği sözlerdedir.

Bir savaşı eşit şartlarda savaşır
Küçülme sayar ondan ötesini (Karakoç, 2010, s. 586).

Vefalı Olma Değeri

“Vefalı olma” 1 kez tespit edilmiştir. Verilen örnek yine girişteki diyalogdandır. Karnını doyurdıkları için onların iyiliğini istemesi bir vefa örneği olarak değerlendirilmiştir.

Ekmeğinizi yedim
Hep iyiliğinizi isterim. (Karakoç, 2010, s. 519).

A.3. Evrensel/Kişiler ve Doğa ile İlgili İlişki Değerleri

Doğaya Duyarlı Olma Değeri

Sezai Karakoç neredeyse tüm şiirlerinde çevreden ve doğadan beslenmiştir. Onun eserleri incelendiğinde yaptığı benzetmelerin ve çağrışımların genelde tabiatın olduğunu görmek mümkündür. Bahsettiğimiz doğa duyarlılığına elbette canlılar da dâhildir. İncelememizde evrensel kişiler ve doğa ile ilgili ilişki değerlerinde en çok tespit ettiğimiz değer 10 sefer ile “doğaya duyarlı olma”dır. Buna dair iki örneğe yer verilmektedir.

Ölüler diriliyor otlar göğeriye yeniden
Bir bahar bastırıyor yeşil patlıyor ovalar ve tepelerde (Karakoç, 2010, s. 551).
...
Arkadaş gel koparmayalım çiçeği
Dalında seyredelim
Onun esintilerle gelen kokusuyla yetinelim (Karakoç, 2010, s. 575).

Tarihî/Kültürel Mirasa Duyarlı Olma Değeri

Evrensel kişiler ve doğa ile ilgili ilişki değerlerinde en çok tespit ettiğimiz ikinci değer 8 kez ile “tarihî/kültürel mirasa duyarlı olma”dır.

Öğrendiler eski ve yeni bilgileri
Gelenekleri töreleri tören ve şölenleri
Yiğitlik namus ve onur ve doğruluk üzerine
Doldu dağarcıkları en özlü söz ve öykülerle (Karakoç, 2010, s. 537).

Memleket Sevgisi ve Özlemi Değeri

Evrensel kişiler ve doğa ile ilgili ilişki değerlerinde 1 kez tespit edilen değer “memleket sevgisi ve özlemi”dir. Kölenin sahibine söylediği sözler bu değere örnek verilebilir:

Gözlerimde canlandı yurdum ocağım
Çocuklarımı gördüm o saf gülüşlerini
Sılamı içimde bir mucize gibi buldum (Karakoç, 2010, s. 586).

B) Sezai Karakoç’un Leylâ ile Mecnun Şiirinde tespit edilen ulusal değerler

Tablo 2. Sezai Karakoç’un Leylâ ile Mecnun Şiirinde Tespit Edilen Ulusal Değerler

		Ulusal Değerler	
Alt Başlık	Değer	f	Tespit Edildiği Sayfa Numarası
Kişiyi Özgü İlişki Değerleri	Dinî inanç	18	532, 535, 541, 548, 554, 555, 560, 568, 574, 574(2), 575, 576, 586, 589, 592, 594, 597, 598
	Hırslı olmama/tokgözlü olma	4	544, 558, 559, 594
	Kahramanlık/yiğitlik	3	538, 557, 561
	Millî bilince sahip olma	3	535, 536, 550
	Şehitlik	1	532
Kişilerarası İlişki Değerleri	Misafirperverlik/konukseverlik	4	519, 538, 558, 582

**Kişiler ve Doğa
ile İlgili İlişki
Değerleri**

Tablo 2’de Sezai Karakoç’un Leylâ ile Mecnun şiirinde tespit edilen ulusal değerler verilmiştir. Karakoç’un şiirde en çok yer verdiği üç ulusal değer sırasıyla 18 “dinî inanç”, 4 “hırslı olmama/tokgözlü olma” ve 4 “misafirperverlik/konukseverlik” olmuştur.

B.1. Ulusal/Kişiyeye Özgü İlişki Değerleri

Dinî İnanç Değeri

“Şiir, kaçınılmaz olarak eninde sonunda din dünyasına açılacaktır.” diyen Sezai Karakoç tüm dünya toplumlarında din ve şiirin iç içe olduğu söyler. Ona göre şiir, ruh pencerelerini Allah’a açtıkça şiirdir (Karataş, 2013, s. 526). “Dinî inanç” Leylâ ile Mecnun’da 18 kez ile en çok tespit edilen değer olmuştur.

Fosforlandı gece vakti ansızın çöldeki tek KİTÂBE
Ve gözlere görünür oldu gece gündüz
Düşte ve uyanıkken ulu ve kutsal yapı olan Kâbe (Karakoç, 2010, s. 535)
...
Ve insan sevmekten ırak dururdu o
Ama uzaktaydı eski peygamberler
Ve henüz gözükmemişti Son Peygamber (Karakoç, 2010, s. 541)
...
Şefkat merhamet ve hakikat
Aşka karşı aşkla birlik silâh ve at
Ve Tanrı’nın saltanatı tek saltanat (Karakoç, 2010, s. 592).

Hırslı Olmama/Tokgözlü Olma Değeri

“Hırslı olmama/tokgözlü olma” Leylâ ile Mecnun’da 4 kere tespit edilmiştir.

Mecnun aslında az çok sakinleşmiş olgunlaşmıştı
Toplum uğruna kendi problemini aşmıştı
Kendi öcü değil gelecek felâketleri
Önlemek için Nevfel’e öğütledi peşin seferi (Karakoç, 2010, s. 558).

Kahramanlık/Yiğitlik Değeri

“Kahramanlık/yiğitlik” değeri Leylâ ile Mecnun’da 3 kez tespit edilmiştir.

Gün geçtikçe büyüyüp geliştirdi Kays ve Leylâ
Beslendiler âdeta güneşle yıldızla ayla
Baskın olduğunda yiğitçe davrandılar (Karakoç, 2010, s. 538).

Millî Bilince Sahip Olma Değeri

“Millî bilince sahip olma” değeri Leylâ ile Mecnun’da 3 kez tespit edilmiştir. Bu değere toplumun belli olaylar karşısında kendi yorumlarının olduğunu içeren şu kesit örnek gösterilebilir:

İsmim anılır anılmaz kaybolur
Anama babama kavmim ve kabileme

Neyim miras kalır miras bıraksam bile
...
Atasözlerine de geçerim amma ne için
Olmaz aruzları örnekleme için (Karakoç, 2010, s. 550).

Şehitlik Değeri

“Şehitlik” değeri Leylâ ile Mecnun’da 1 kez tespit edilmiştir.

Bir çentik Allah Yolunda Atacak Damarda
Bir damla kan, akan Şehit Göğsünden (Karakoç, 2010, s. 532).

B.2. Ulusal/Kişilerarası Özgü İlişki Değerleri

Misafirperverlik/Konukseverlik Değeri

“Misafirperverlik/konukseverlik” değeri şiirde 4 kez tespit edilmiştir. Özellikle kabileler arası gerginliğe rağmen misafirperverlikten vazgeçilmemesi şiirdeki önemli değer aktarımlarından biridir. Bu değere şu kesiti örnek gösterebiliriz:

Konuğu sayıyordu kim çöle düşmüşse
Âşinasıydı onun kim çölden geçmişse (Karakoç, 2010, s. 582).

Sezai Karakoç’un Leylâ ile Mecnun eserinde evrensel ve ulusal değerler toplam olarak 181 kez belirlenmiştir. Belirlenen 181 değer 148’i evrensel, 33’ü ise ulusal değerler başlığı altında değerlendirilmiştir. Buna göre toplam tespit edilen 181 değer 81,76’sının evrensel, 18,33’ünün ulusal değer olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca şiirde evrensel ve ulusal 47 farklı değer mevcuttur.

Leylâ ile Mecnun’da en çok tespit edilen on değer sırasıyla şunlardır: *f*(18) “Dinî inanç”, *f*(11) “Sevgi”, *f*(10) “Barış yanlısı/barışsever”, *f*(10) “Doğaya duyarlı olma”, *f*(8) “Ümitli/iyimser olma”, *f*(8) “Tarihî/kültürel mirasa duyarlı olma”, *f*(7) “Sanat”, *f*(6) “İstiklal/hürriyet/özgürlük”, *f*(6) “Merhametli olma”, *f*(5) “Sabırlı olma”. En az tespit edilen değerler ise 1 geçiş sıklığı ile memleket sevgisi ve özlemi (*f*=1), eşitlik (*f*=1), vefalı olma (*f*=1), girişimci/üretici olma (*f*=1), güven/güvenilir olma (*f*=1), ideal sahibi olma (*f*=1), özgün olma (*f*=1), sağlık (*f*=1) ve şehitlik (*f*=1) değerleridir.

Leylâ ile Mecnun şiirinde 74’ü “kişiye özgü ilişki”, 55’i “kişilerarası ilişki”, 19’u da “kişiler ve doğa ile ilgili ilişki” olmak üzere toplam 148 adet evrensel değer tespit edilmiştir. En çok tespit edilen evrensel değer “Sevgi” olmuştur. Ayrıca kullanılan tasnifte yer alan ancak şiirin herhangi bir yerinde tespit edemediğimiz evrensel değerler şunlardır: “Ahlak/etik”, “Asalet/asil olma”, “Bilimsellik”, “Disiplinli olma”, “Doğru/dürüst olma”, “İç güzelliğine değer verme”, “Kanaatkâr/tutumlu olma”, “Kişilik/şahsiyet sahibi olma”, “Liyakat”, “Özgüven/özsaygı”, “Temizlik”, “Yumuşak huylu olma”, “Hoşgörülü olma”, “Vatan ve millet sevgisi”dir.

Leylâ ile Mecnun şiirinde 29’ü “kişiye özgü ilişki”, 4’ü “kişilerarası ilişki” olmak üzere toplam 33 adet ulusal değer tespit edilmiştir. En çok tespit edilen ulusal değer “Dinî inanç” olmuştur. Ayrıca kullanılan tasnifte yer alan ancak şiirin herhangi bir yerinde tespit edemediğimiz ulusal değerler şunlardır: “Ana dili/Türkçeye değer verme”, “Fetih

inancı”, “Millî tarihi sevme”, “Türk kimliğine değer verme”, “Birlik olma” gibi Şahin’in (2018) ulusal değer olarak tespit ettiği 5 değere Sezai Karakoç’un Leylâ ile Mecnun şiirinde rastlanmamıştır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Değerler milletleri oluşturan en önemli ve en özgün maddi-manevi öğelerin bütünüdür. Aynı zamanda değerler, fertlerin toplumda nasıl vaziyet alacaklarına dair hafızalarında yer alan kılavuzlardır. Değerlerin nesilden nesile aktarılması ile bir millî hafıza ortaya çıkmaktadır. Bu aktarım da değerler eğitimi ile gerçekleşmektedir. Değerler eğitimi hususunda en önemli sorumluluk aileden sonra okul kurumundadır (Kasapoğlu, 2013, s. 99). Nitekim Millî Eğitim Bakanlığı 2017’de ilan edilen müfredat güncellemeleri ile bütün programlara on adet kök değer ilave edilmiştir. Yani son programlarla birlikte değerler eğitimi, millî eğitim ve sınıf düzeyine daha belirgin olacak şekilde yükseltilmiştir. Değerler eğitimi çeşitli yöntemlerle tüm derslerde verilebilecek durumda olsa da burada Türkçe ile Türk Dili ve Edebiyatı derslerine önemli görevler düşmektedir. Türkçe ve Türk Dili ve Edebiyatı derslerinde öğretmenlerin bu hususta yararlanabilecekleri geniş bir edebiyat yelpazesi mevcuttur (Kurudayıoğlu ve Çakıcı, 2013, s. 48). Bu gerçeğin ışığında Cumhuriyet Dönemi’nin en önemli şair, yazar ve fikir adamlarından biri olarak görülen Sezai Karakoç’un eserlerinin, değerler eğitimi açısından faydalı olabileceği görülmektedir. Onun şiirleri kimi çevrelerce kapalı, girift ya da bağlantısız olarak nitelendirilmektedir (Tonga, 2007, s. 36; Kaplan, 2013, s. 313). Ancak okuduğunu anlamamanın kritik olduğu eğitim-öğretimde, Karakoç’un şiirlerinin derin yapıda barındırdığı manalar metin çözümlemelerinde öğrenciye faydalı olacaktır. Nitekim Karakoç’un şiirleri sade bir okumayla anlaşılacak şiirler değildir. Onları anlamak için bilgi sahibi olmak ve efor sarf etmek gerekmektedir (Yaşar, 2018, s. 9).

Çalışmada birçok şair tarafından işlenmiş bir aşk hikâyesi olan ve Sezai Karakoç’un kendine has üslubu ile kaleme aldığı Leylâ ile Mecnun şiiri incelenmiştir. Leylâ ile Mecnun’a daha önceden genel çerçevede bir değer incelemesi yapılmaması bu şiirin seçiminde etkili olmuştur. Eser incelemesinde şairin tüm şiirlerinin toplandığı “Gün Doğmadan” kitabının 2010 yılındaki dokuzuncu baskısından yararlanılmıştır. Şiir barındırdığı değerler açısından Şahin’in (2018) tasnifi referans alınarak incelenmiştir. Buradan hareketle aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Ünlü bir aşk anlatısı olan Leylâ ile Mecnun’u şair kalemiyle ele alan Sezai Karakoç, diğer eserlerinde olduğu gibi bu şiirde de dinî açıdan hassas davranmıştır. Nitekim Ocak’a (2015, s. 84) göre birçok yönden Karakoç’un Leylâ’sı Doğu ve İslam kaidelerinin yüzüdür. Leylâ ile Mecnun tarihsel olarak Kur’an’ın tebliği öncesine ait bir anlatı olsa da Karakoç sürekli Hazreti Muhammed’in gözlendiğini şiirinde belirtmektedir. Bununla birlikte dinî inançtan sonra en çok gördüğümüz değerler de başkahramanlarımız Leylâ ve Mecnun’un karakterleri ile açıklanabilir durumdadır. Tespit edilen değerler çerçevesinde Karakoç’a göre ideal insan; sevgi dolu, barışsever, doğaya duyarlı, umutlu, kültürünü benimsemiş, hür, merhametli ve sabırlı olmalıdır. Zira kendisinin en büyük ülküsü olan diriliş, bu nitelikleri benimsemiş insanlarca mümkün kılınacaktır. Netice itibarıyla Sezai Karakoç’un Leylâ ile Mecnun şiiri değerler açısından zengin ve değerler eğitimine uygun durumdadır.

ÖNERİLER

Değerler toplumların parmak izleridir ve ait olduğu toplumun karakterini yansıtır (Şahin, 2019b, s. 415). Şairler ait oldukları toplumun değerlerini kristalize ederek, çeşitli güzellik unsurlarıyla süsleyerek okuyucularına sunarlar. Onların bu sunuş tarzları toplum dilbilim açısından yeniden değerlendirilmeli ve alan yazınına katkı sunulmalıdır.

Sezai Karakoç'un Leylâ ile Mecnun şiiri ulusal ve özellikle evrensel değerler açısından zengindir. Şiirde bulunan değerler, öğretim programlarındaki değerlerle bağdaştırılabilir durumdadır. Dolayısıyla bu zenginlikten Türkçe ve özellikle Türk Dili ve Edebiyatı derslerinde uygun temalar dâhilinde istifade edilmelidir.

Sezai Karakoç'un diğer şiirleri ve eserleri üzerinde de bu tarzda bir değer analizi yapılarak alan yazınına katkı sağlanmalıdır.

Etik Metni

Bu makalede dergi yazım kurallarına, yayın ilkelerine, araştırma ve yayın etiği kurallarına, dergi etik kurallarına uyulmuştur. Makale ile ilgili doğabilecek her türlü ihlallerde sorumluluk yazarlara aittir. Ayrıca çalışma etik kurul onayı gerektirmemektedir.

Yazarların Katkı Oranı Beyanı: Bu çalışmada birinci yazarın katkı oranı %50, ikinci yazarın katkı oranı yine %50'dir.

KAYNAKÇA

- Akbaş, O. (2008). Değer eğitimi akımlarına genel bir bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(16), 9-27.
- Akın, Z. ve Öztürk, E. (2021). Değer eğitimi sürecinde okul-aile işbirliği: bir nitel çalışma. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 19(42), 73-112. <https://doi.org/10.34234/ded.912583>
- Analay, K. (2009). *Sezai Karakoç ve diriliş düşüncesi*. [Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi]. Dicle Üniversitesi.
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40. <https://doi.org/10.3316/QRJ0902027>
- Cihan, M. (2015). Hilmi Ziya Ülken'in eğitim felsefesi. *Erzurum Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(1), 131-142.
- Cihan, N. (2014). Okullarda değerler eğitimi ve Türkiye'deki uygulamaya bir bakış. *Turkish Studies*, 9(2), 429-436. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.6402>
- Dilmaç, B. (2002). *İnsanca değerler eğitimi*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Dinçoğlu, F. N. (2019). *Üniversite hazırlık sınıfı öğrencilerinin değer yönelimleri*. [Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Ergin, E. ve Karataş, S. (2014). Öğretmenlerin değerler eğitimi hakkındaki görüşleri: bir durum çalışması. *Journal of Educational Science*, 2(2), 33-45.
- Kaplan, M. (2013). *Şiir tahlilleri 2: Cumhuriyet devri Türk şiiri*. Dergâh Yayınları.
- Karakoç, S. (2010). *Gün doğmadan*. Diriliş Yayınları.
- Karataş, T. (2013). *Doğu'nun yedinci oğlu Sezai Karakoç*. Kaynak Kitaplığı.

- Kardaş, M, N ve Cemal, S. (2017). Değerler eğitimi ve Türkçe öğretiminde değer eğitimi üzerine yapılan araştırmalara ilişkin kaynakça denemesi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(16), 383-412.
- Kasapoğlu, H. (2013). Okulda değer eğitimi ve hikâyeler. *Millî Eğitim Dergisi*, 43(198), 97-109.
- Krippendorff, K. (2004). *Content analysis: an introduction to its methodology*. SAGE Publications.
- Kurudayıoğlu, M. ve Çakıcı, E. (2013). Türk edebiyatı dersinin öğretiminde değerler. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1(3), 41-57. <https://doi.org/10.16916/aded.15999>
- Kuşdil, M. E. ve Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Türk öğretmenlerin değer yönelimleri ve Schwartz değer kuramı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15(45), 59-76.
- Meydan, H. (2014). Okulda değerler eğitiminin yeri ve değerler eğitimi yaklaşımları üzerine bir değerlendirme. *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1), 93-108.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (1973). Millî Eğitim Temel Kanunu, "1739 Sayılı Kanun", *T.C. Resmî Gazete*, 14574, 5101-5113.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2017). *Müfredatta Yenileme ve Değişiklik Çalışmalarımız Üzerine...* (18 Temmuz 2017 tarihli basın açıklaması), Ankara. 20 Aralık 2023 tarihinde erişildi. https://kandira.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/04202207_18160003_basin_aciklamasi-program.pdf
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2024). *Türkiye yüzyılı maarif modeli: öğretim programları ortak metni*. MEB.
- O'leary, Z. (2004). *The essential guide to doing research*. SAGE Publications.
- Ocak, B. (2015). *Fuzulî, Mehmet Akif ve Sezai Karakoç'ta Leylâ*. [Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Sağlam, A. (2016). Değerler eğitiminin öğrenci davranışlarına etkisinin veli görüşlerine göre incelenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 20(3), 723-742.
- Şahin, H. (2018). *Yahya Kemal Beyatlı'nın eserlerindeki değerler ve bu değerlere yönelik Türkçe öğretmeni adaylarının görüşlerinin incelenmesi*. [Yayımlanmış Doktora Tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Şahin, H. (2019a). Dîvânü Lugâti't-Türk'teki manzum parçalarda yer alan eğitici değerler. *Yeni Türkiye*, 105, 365-385.
- Şahin, H. (2019b). Yahya Kemal Beyatlı'nın eserlerinin eğitsel değerler açısından değerlendirilmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(2), 402-418. <https://doi.org/10.16916/aded.544892>
- Şahin, M. (2022). Gündelik hayatın içinde değerler ve değerlerin toplumsal boyutları. *Düşünce Dünyasında Türkiz*, 13(63), 51-81.
- Şen, N. (2019). Dîvânü Lugâti't-Türk'te yer alan atasözlerindeki değerler. *Türk Kültürü*, 1, 35-56.
- Tonga, N. (2007). Aşkın köşeli hâlleri: Sezai Karakoç'un "Köşe" şiirini yorumlama denemesi. *Edebiyat Otağı*, (22), 34-39.
- Türk Dil Kurumu. (2023). Değer. *Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük* içinde. 18 Aralık 2023 tarihinde erişildi, <https://sozluk.gov.tr/>
- Ulusoy K. ve Arslan, A. (2014). Değerli bir kavram olarak "değer ve değerler eğitimi". Turan, R. ve Ulusoy, K. (Ed.). *Farklı yönleriyle değerler eğitimi* (s. 1-16) içinde. Pegem Akademi.

- Ulusoy K. ve Dilmaç, B. (2020). *Değerler eğitimi*. Pegem Akademi.
- Ulusoy, K. (2010). Değer eğitimi: davranışçı ve yapılandırmacı yaklaşıma göre hazırlanan tarih programlarında değer aktarımı. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(1), 32-51.
- Yaman, E. (2012). *Değerler eğitimi: eğitimde yeni ufuklar*. Akçağ Yayınları.
- Yaşar, H. (2018). *Sezai Karakoç'un imge dünyası*. İKSAD Yayınevi.
- Yazıcı, M. (2014). Değerler ve toplumsal yapıda sosyal değerlerin yeri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(1), 209-223. <https://doi.org/10.18069/fusbed.10221>
- Zümrütal, S. ve Arslantaş, H, A. (2021). Değer eğitimi perspektifinde öğretmen rolü. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 50, 240-253. <https://doi.org/10.17498/kdeniz.936376>